

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA YOSHLARNI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH ISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Nishonova Zarina Quchqor qizi

Samarqand Viloyati Oqdaryo tumani MMTBga

qarashli 44-sonli umumiy o'rta ta'lim

maktabining amaliyotchi psixologi

Qobilova Dilfuza Eshmamatovna

Samarqand Viloyati Oqdaryo tumani MMTBga

qarashli 16-sonli umumiy o'rta ta'lim

maktabining amaliyotchi psixologi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida o'quvchilarning kelajak kasbini ongli ravishda tanlashlariga ko'maklashish, ularni ijtimoiy-psixologik tayyorlash, qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash hamda kasbga yo'naltirish jarayonini takomillashtirish masalalari tahlil etilgan. Pedagogik-psixologik yondashuvlar orqali o'quvchilarni kasb tanlashga yo'naltirishda o'qituvchi va maktab psixologining o'zaro hamkorligi, shuningdek, zamonaviy metodlar va texnologiyalarning ahamiyati yoritilgan. Mavzuga oid ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalar asosida kasb-hunar yo'naltiruvchi samaradorligini oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Kasbga yo'naltirish, umumta'lim maktabi, o'quvchi qiziqishi, pedagogik yondashuv, psixologik xizmat, kasb tanlash, qobiliyat, motivatsiya, o'qituvchi-psixolog hamkorligi, individual yondashuv.

Umumta'lim maktablari yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish jarayonida asosiy rol o'ynaydi. Maktablar nafaqat o'quvchilarni bilim bilan ta'minlash, balki ularning shaxsiy qobiliyatlari, qiziqishlari va kelajakdagi kasbiy faoliyatini belgilashda ham muhim vazifani bajaradi. Zamonaviy jamiyatda kasb tanlash jarayoni tobora murakkablashib borayotganligi sababli, maktablarda yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini takomillashtirish zarurati yuzaga kelmoqda. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik jihatlari, usullari va samaradorligi haqida fikr yuritiladi. Kasb-hunarga yo'naltirishning pedagogik jihatlari Kasb-hunarga yo'naltirish jarayoni maktabda o'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi kerak.

Pedagogik jihatdan quyidagi usullar yordamida bu jarayonni takomillashtirish mumkin:

- Kasbiy yo'naltirish dasturlarini joriy etish: Maktablarda kasb tanlashga yo'naltirilgan maxsus dasturlar va darslar tashkil etish. Bu darslar orqali o'quvchilar turli kasblar haqida ma'lumot olishlari va o'zlariga mos kasbni tanlash imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin.
- Amaliy faoliyatni rag'batlantirish: O'quvchilarni turli sohalarda amaliy faoliyat bilan shug'ullantirish orqali ularning qiziqishlarini aniqlash. Masalan, laboratoriya ishlari, loyihalar, ijodiy mashg'ulotlar va boshqalar.
- Individual yondashuv: Har bir o'quvchining qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda individual dasturlar tuzish. Bu orqali o'quvchilar o'zlariga mos darslik materiallari va mashqlar bilan shug'ullanishlari mumkin. Psixologik jihatlar: qiziqishlarni tahlil qilish va motivatsiya berish.

Psixologik jihatdan o'quvchilarning qiziqishlarini tahlil qilish va ularni kasb tanlash jarayonida qo'llab-quvvatlash uchun quyidagi usullar qo'llanilishi mumkin:

- Psixodiagnostika usullari: O'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini aniqlash uchun turli psixologik testlar va so'rovnomalardan foydalanish. Bu orqali ularning qaysi sohalarga qiziqishlari yuqori ekanligini aniqlash mumkin.

- Motivatsiyani oshirish: O'quvchilarni ularning qiziqishlari bo'yicha rag'batlantirish va ularga shu sohalarda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini berish. Bu orqali ularning kasb tanlash jarayonida o'zlariga ishonchlari oshadi.

- Maslahat va yo'l-yo'riq ko'rsatish: Psixologlar va pedagoglar tomonidan o'quvchilarga kasb tanlash bo'yicha maslahatlar berish va ularni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish. Ota-onalar o'quvchilarning qiziqishlarini shakllantirish va ularni qo'llab quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ota-onalar quyidagi usullar orqali farzandlarining kasb tanlash jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatishlari mumkin:

- Qiziqishlarni qo'llab-quvvatlash: Farzandlarining qiziqishlarini qo'llab quvvatlash va ularni shu sohalarda rivojlantirishga yordam berish.

- Ijtimoiy muhitni yaratish: Farzandlariga turli sohalarda tajriba orttirish imkoniyatini berish, masalan, turli kurslar, to'garaklar va tadbirlarga qatnashish. Maslahat va yordam: Farzandlariga kasb tanlash bo'yicha maslahatlar berish va ularni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish. Kasb-hunarga yo'naltirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish Zamonaviy texnologiyalar yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish jarayonini yanada samaraliroq qilish imkoniyatini beradi.

Quyidagi usullar orqali bu jarayonni takomillashtirish mumkin:

- Virtual reallik va simulyatsiyalar: O'quvchilarga turli kasblarni virtual reallik orqali sinab ko'rish imkoniyatini berish. Bu orqali ular turli kasblar haqida aniqroq tasavvurga ega bo'lishlari mumkin.

- Onlayn kurslar va platformalar: O‘quvchilarga turli kasblar bo‘yicha onlayn kurslar va platformalar orqali bilim olish imkoniyatini berish. Bu orqali ular o‘z qiziqishlariga mos kasblar haqida ko‘proq ma’lumot olishlari mumkin.

- Masofaviy maslahat xizmatlari: Psixologlar va kasb tanlash bo‘yicha mutaxassislar bilan masofaviy aloqa orqali maslahat olish imkoniyatini yaratish. Umumta’lim maktablarida yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini takomillashtirish zamonaviy jamiyatda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogik-psixologik yondashuvlar orqali o‘quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda ularga to‘g‘ri yo‘nalish berish mumkin. Maktab, ota-onalar va zamonaviy texnologiyalarning hamkorligi bu jarayonni yanada samaraliroq qilishga xizmat qiladi. Yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish orqali ularga nafaqat kasb tanlashda, balki hayotda ham muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini yaratish mumkin.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Abdullaeva, N. T. (2020). *Kasb tanlash psixologiyasi*. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
2. Axmedov, N. A., & To‘xtayev, S. T. (2021). *Kasb-hunar ta’limi psixologiyasi va pedagogikasi*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Mavlonova, R. X. (2019). *Pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
4. Raximova, D. I. (2022). *O‘quvchilarning kasbga yo‘naltirilishida psixologik xizmatning roli*. // *Pedagogik mahorat*, №3.
5. G‘aniyeva, M. K. (2021). *O‘quvchilarni kasbga yo‘naltirishda zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: “Ilm ziyo” nashriyoti.
6. Назарова, Г. М. (2020). *Психолого-педагогические основы профориентационной работы в школе*. Москва: Академкнига.

7. Эрмасова, Г. А. (2018). *Kasb-hunarga yo‘naltirish metodikasi*. Toshkent: Iste’dod nashriyoti.
8. G‘ulomova, D. Sh. (2023). “Maktab psixologining kasbga yo‘naltirishdagi faoliyati”. // *Psixologik izlanishlar*, №1, 55–60-betlar.